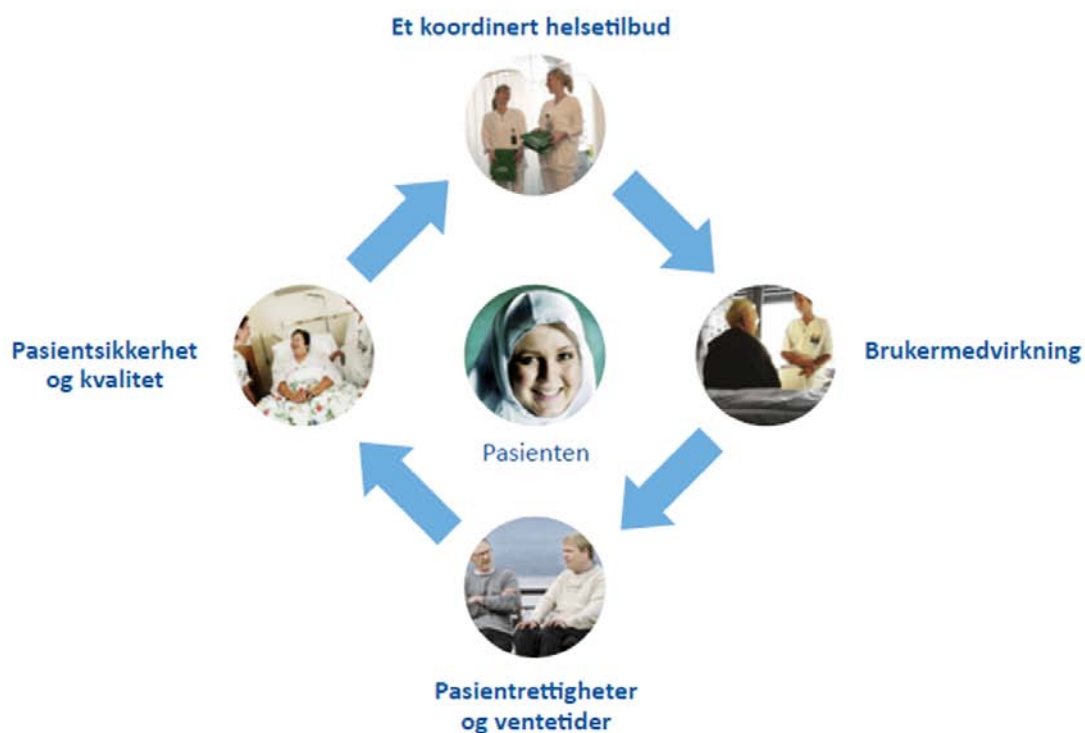

Brukermedvirkning i Helse Sør-Øst:

Veileder for brukerutvalg

- forslag til mandat
- nominering, oppnevning og konstituering
- arbeidsform og administrasjon

Forord

Styret i Helse Sør-Øst RHF behandlet veileder for brukerutvalg i Helse Sør-Øst i møte den 23. mai 2013, samtidig som nytt mandat for brukerutvalget i Helse Sør-Øst RHF ble vedtatt.

En felles veileder for brukerutvalg gir grunnlag for større grad av harmonisering av brukerutvalgenes rolle og virksomhet.

Veilederen er av rådgivende karakter. De enkelte helseforetak bør sammen med sine brukerutvalg finne en hensiktsmessig avveining mellom de råd som gis i veilederen med sikte på likhet i oppgaver og rammebetingelser, og særegne forhold i hvert helseforetak.

Brukerutvalgets sentrale rolle som rådgiver for styre og administrasjon har utviklet seg over år. Det er i dag liten tvil om brukermedvirkningens verdi.

Jeg ønsker lykke til i det videre arbeidet i brukerutvalgene i helseforetakene og i Helse Sør-Øst RHF.

Peder Olsen (sign)

*Administrerende direktør
Helse Sør-Øst RHF*

Innhold

1.	Om veilederen	4
2.	Forslag til mandat for brukerutvalg i Helse Sør-Øst.....	4
3.	Bakgrunn	5
4.	Kriterier	5
5.	Funksjonsperiode	6
6.	Nominasjon og oppnevning.....	6
7.	Konstituering	6
8.	Arbeidsform og administrasjon.....	6
9.	Forpliktelser	7
10.	Kompetanse	7
11.	Habilitet og konfidensialitet.....	7
12.	Økonomi	8
	Vedlegg 1 Uttrekk fra lover og vedtekter.....	9
	Vedlegg 2 Taushetserklæring.....	12

Forkortelser anvendt i dette dokumentet:

FFO	Funksjonshemmedes fellesorganisasjon
HF	Helseforetak
MBO	Modulbasert brukeropplæringsprogram
RHF	Regionalt helseforetak
SAFO	Samarbeidsforum av funksjonshemmedes organisasjoner

Med ”helseforetak” forstås i denne veilederen, dersom ikke annet er spesielt presisert, både regionalt helseforetak og helseforetak. Det samme gjelder for private ideell sykehus med driftsavtale.

1. Om veilederen

I dokumentet ”Felles prioriterte innsatsområder” for brukerutvalg i Helse Sør-Øst foreslås det å utarbeide felles mandat for brukerutvalg. Hensikten med å foreslå et felles mandat er at grunnlaget for brukerutvalgenes virksomhet skal bli mest mulig lik.

Veilederen er utarbeidet i samarbeid med representanter for brukerutvalg i helseforetak og brukerutvalget for Helse Sør-Øst RHF. Den inneholder:

- Forslag til mandat for brukerutvalg.
- Råd om nominering, oppnevning og konstituering.
- Råd om arbeidsform og administrasjon, habilitetet og konfidensialitet.

Veilederen bygger på vedtatte mandat i helseforetak, og erfaringer fra det regionale helseforetaket og en del av helseforetakene i regionen.

Forslaget til mandat er ment som en mal som kan tilpasses behov ved de enkelte helseforetak. For å nå målet om likt grunnlag for brukermedvirkningen anbefales det allikevel at vesentlige endringer unngås.

2. Forslag til mandat for brukerutvalg i Helse Sør-Øst

Mandatet bør vedtas i styret.

Brukerutvalgets rolle er å være:

- Et rådgivende organ for styret og administrerende direktør i saker som angår tilbudet til brukere, pasienter og pårørende i virksomhetsområdet.
- Et forum for tilbakemelding fra brukerne, pasienter og pårørende om erfaringer innenfor de ansvarsområdene og oppgavene som helseforetakene har.
- Et samarbeidsforum mellom helseforetaket og brukerorganisasjoner.

Brukerutvalgets formål er å:

- Arbeide for gode, likeverdige og brukerorienterte helsetjenester uavhengig av alder, kjønn, bosted, etnisk opprinnelse, sosial status, sykdom/diagnose og funksjonshemming.
- Arbeide for at helseforetakets tjenester og tilbud har høy kvalitet og gir gode pasientforløp på tvers av tjenester og forvaltningsnivå.
- Bidra til god medvirkning fra brukere, pasienter, pårørende og deres organisasjoner.
- Bidra til at brukerkompetansen blir benyttet som grunnlag for planlegging, gjennomføring og evaluering av helsetjenestene.

Brukerutvalgets oppgaver er å:

- Fremme saker av betydning for brukere, pasienter og pårørende.
- Bidra i helseforetakets mål- og strategiarbeid, budsjettprosesser, årlig melding, forbedrings- og omstillingsprosesser, risikoanalyser og i øvrige faglige råd og utvalg i saker som angår tjenestetilbudet.
- Avgi uttalelse til helseforetakets årlige melding.

- Avgi høringsuttalelser til planer og utredninger og gi innspill til helseforetakets høringsuttalelser i saker som angår tjenestetilbudet.
- Uttale seg i styresaker som brukerutvalget finner relevante.
- Bidra til utvikling og evaluering av pasient- og brukererfaringsundersøkelser.
- Foreslå brukerrepresentanter fra brukerutvalg og brukerorganisasjoner til arbeidsgrupper, prosjekter, prosesser, råd og utvalg.
- Arrangere/delta i årlige konferanser med brukerutvalg og -råd med pasient- og brukerorganisasjoner, brukerrepresentanter i kommunene og pasient- og brukerombudene.
- Arbeide for god kontakt mellom det regionale brukerutvalget og brukerutvalgene i alle helseforetak bl.a. gjennom kontaktpersonordningen.
- Brukerutvalgets leder og/eller nestleder, eventuelt andre utvalget bestemmer, deltar i styrets møter med anledning til å uttale seg og komme med forslag i saker som angår pasienttilbudet.

3. Bakgrunn

I lovgrunnlag, vedtekter og styringsdokument er det lagt til grunn at det skal etableres gode systemer for brukermedvirkning på ulike nivå:

- Lov om pasient- og brukerrettigheter lovfester den enkelte pasient og brukers rett til medvirkning og informasjon i forbindelse med gjennomføring av helse- og omsorgstjenester, dvs. medvirkning på individnivå.
- Helseforetaksloven og helseforetakets vedtekter, samt 13 prinsipper for brukermedvirkning i Helse Sør-Øst gir føringer om brukermedvirkning på system- og tjenestenivå.

4. Kriterier

Brukerutvalget skal representere brukere, pasienter og pårørende i helseforetakets virksomhetsområde. Utvalget skal ha oddetalls antall medlemmer, minst fem, maks femten som er personlig oppnevnt av helseforetakets styre på bakgrunn av sine erfaringer, kompetanse, nettverk, verv og organisasjonstilknytning.

Kriterier for sammensetning av brukerutvalg skal vedtas av styret.

Kriteriene er:

- Medlemmer i brukerutvalget skal selv ha erfaring som pasient- og/eller pårørende og ha tilknytning til foretakets geografiske og faglige virksomhetsområde.
- Sammensetningen av brukerutvalget må gjenspeile bredden i helseforetakets virksomhetsområde gjennom balansert representasjon fra somatikk, psykisk helsevern og tverrfaglig spesialisert behandling av rusmiddelproblemer.
- Videre legges vekt på representasjon fra brukergrupper med erfaring innen kreftomsorgen, og at pårørendeperspektivet med særlig vekt på foreldre til syke barn, samt at eldre og etniske minoriteter er representert.
- Alminnelige prinsipper for kjønnsmessig representasjon ivaretas. Aldersmessig og geografisk representasjon ivaretas i størst mulig grad.
- Ved oppnevning av nytt brukerutvalg skal både hensynet til kontinuitet og fornyelse ivaretas.
- Både små og store organisasjoner skal være representert, slik at utvalget totalt sett har en god forankring i en bredde av organisasjoner.

- Det bør være balansert deltagelse av medlemmer som er alderspensjonister, trygdede og yrkesaktive.

I det regionale helseforetaket bør kandidater, om mulig, ha erfaring fra brukermedvirkning på systemnivå.

5. Funksjonsperiode

Brukerutvalgets funksjonsperiode er to år. Medlemmer kan oppnevnes for flere perioder, dersom de foreslås fra egne organisasjoner, men ikke sammenhengende for flere enn tre perioder.

6. Nominasjon og oppnevning

Sammenslutningene av organisasjonene FFO og SAFO, Kreftforeningen, Pensjonistforbundet og organisasjoner med virksomhet innen tverrfaglig spesialisert behandling av rusmiddelproblem, inviteres til å foreslå kandidater til brukerutvalg. Også fylkeskommunale eldreråd kan inviteres til å foreslå kandidater.

Ved nominasjon og oppnevning forventes det at både hensynet til fornyelse og kontinuitet ivaretas. De som inviteres til å foreslå kandidater kan samarbeide slik at kandidater til utvalget samlet sett oppfyller kriteriene. Organisasjonene kan foreslå prioritert liste med flere kandidater. God dialog bør sikres mellom helseforetak og organisasjonene som foreslår kandidater.

For å møte nasjonale og regionale føringer om representasjon for prioriterte pasientgrupper, kan andre organisasjoner enn de som er nevnt over forespørres.

Administrerende direktør bør ha fullmakt fra styret til nye oppnevninger innen funksjonsperioden. Ved behov for ny oppnevning, rettes som hovedregel henvendelse til den organisasjon som avgått medlem var foreslått fra.

Vararepresentasjon anbefales ikke, men ved langvarig fravær bør det vurderes å oppnevne et medlem som går inn som stedfortreder.

7. Konstituering

Brukerutvalget konstitueres seg selv ved å velge leder og nestleder og eventuelt et arbeidsutvalg på inntil fire personer. Styret stadfester valg av leder og nestleder. God dialog sikres mellom styret, administrasjonen og organisasjonene som foreslår kandidater og brukerutvalget i forkant av konstituering.

8. Arbeidsform og administrasjon

- Brukerutvalgets møter ledes av brukerutvalgets leder, eller dennes stedfortreder.
- Helseforetaket skal sørge for sekretærfunksjon og at sakene blir tilstrekkelig opplyst for behandling i brukerutvalget.
- Brukerutvalget skal innenfor budsjettammen ha minst seks møter i året, hvorav minst et fellesmøte med styret.
- Brukerutvalgets møter er i utgangspunktet åpne, men utvalgets leder eller dennes stedfortreder kan beslutte at møtet skal lukkes der det foreligger et saklig behov for dette.
- Administrasjonen, utvalgets leder og øvrige medlemmer kan foreslå saker til utvalget.

- Brukerutvalgets arbeidsutvalg bidrar sammen administrasjonen til prioritering og forberedelse av saker.
- Helseforetaket møter i brukerutvalget med administrerende direktør og/eller administrerende direktørs representant fra foretaksledelsen.
- Brukerutvalget forelegges rullert oversikt over årsplaner for styret og planleggings- og rapporteringsarbeidet i helseforetaket som grunnlag for egen årsplan.
- Forslag til protokoll/referat godkjennes av utvalgets leder og publiseres umiddelbart på helseforetakets nettside. Protokoll/referat godkjennes i brukerutvalgets påfølgende møte.
- Brukerutvalget uttaler seg i media gjennom leder eller annet medlem etter avtale med leder.
- Brukerutvalgets årsrapport knyttes gjennom link til helseforetakets årlige melding.
- Brukerutvalget bør evaluere sin virksomhet jevnlig, og skal gjennomføre en større evaluering midtveis i oppnevningsperioden.
- Brukerutvalget behandler ikke enkeltsaker (pasientsaker).

9. Forpliktelser

Brukerutvalgets medlemmer forplikter seg til å:

- Prioritere utvalgets møter og andre oppgaver de påtar seg som medlem i helseforetakets brukerutvalg, og sette seg inn i saker som skal behandles.
- Holde seg oppdatert innen helseforetakets virksomhetsområde.
- Bidra til et godt samarbeid i brukerutvalget, med helseforetaket, andre brukerutvalg og brukerorganisasjonene.
- Holde kontakt med egne organisasjoner og nettverk.

10. Kompetanse

Alle medlemmer forutsettes ved oppnevning helst å ha kompetanse om brukermedvirkning på systemnivå, (jf MBO-programmet). Medlemmer som ikke har slik kompetanse må forplikte seg til å skaffe seg dette. Videre forutsettes alle medlemmer å sørge for videreutvikling av egen kompetanse som brukerrepresentanter og bidra til erfaringsutveksling gjennom etablerte fora.

Helseforetaket skal sørge for opplæring om virksomheten; hovedoppgaver, organisering, oppdragsdokument og styringssystem.

11. Habilitet og konfidensialitet

- Medlemmer i brukerutvalg skal ikke samtidig være involvert i virksomheter med forretningsmessige interesser i Helse Sør-Øst (RHF og HF).
- Medlem i brukerutvalg skal ikke samtidig være ansatt i helseforetak.
- Medlemmer i brukerutvalget skal ikke samtidig være medlem i brukerutvalg ved andre helseforetak.
- Medlemmet er selv ansvarlig for å fremlegge eventuell habilitetskonflikt for utvalget. I samsvar med prinsipp i forvaltningslovens § 8, annet ledd treffes avgjørelse av habilitetsspørsmål av brukerutvalget selv, uten at vedkommende medlem deltar.
- Brukerutvalgets medlemmer eller andre som eventuelt deltar i utvalgets behandling har taushetsplikt om de forhold som etter forvaltningslovens bestemmelser er taushetsbelagte, jf forvaltningslovens § 13 flg. Utvalgets leder eller den som innkaller til møter, kan for øvrig pålegge taushetsplikt i saker hvor det er hjemlet i lov eller bestemmelser hjemlet i lov (jf vedlegg 2).

- I saker der det kan være tvil om i hvilken utstrekning opplysninger og dokumenter kan diskuteres fritt, skal brukerutvalget/medlemmet ta dette opp med oppdragsgiver.
- Brukerutvalgets medlemmer skal undertegne taushetserklæring (jf vedlegg 2).
- Anmodning om innsyn fra offentligheten i dokumenter fremlagt for brukerutvalget skal ivaretas av helseforetaket i dialog med brukerutvalgets leder.
- Brukerutvalgets medlemmer skal følge alminnelige etiske regler i samfunnet.

12.Økonomi

Brukerutvalgets budsjett vedtas av helseforetaket i forbindelse med årlig budsjettbehandling. Reisegodtgjørelse, godtgjørelse for medgått tid og tapt arbeidsfortjeneste dekkes etter Statens satser, spesifisert i eget reglement fra Helse Sør-Øst RHF.

Vedlegg 1**Uttrekk fra Lov om helseforetak****§34. Årlig melding om virksomheten mv. i regionalt helseforetak**

Regionalt helseforetak skal hvert år utarbeide en melding om foretaket og foretakets virksomhet som forelegges departementet. Meldingen skal også omfatte de helseforetak som det regionale helseforetaket eier.

Meldingen skal blant annet redegjøre for virksomheten i det foregående år, herunder skal det redegjøres for gjennomføringen av krav departementet har stilt til virksomheten. Meldingen skal inneholde en plan for virksomheten i de kommende år.

Nærmere regler om meldingens innhold og frist for å forelegge den for departementet fastsettes i vedtektene.

§ 35. Pasienters og andre brukeres innflytelse

Regionalt helseforetak skal sørge for at representanter for pasienter og andre brukere blir hørt i forbindelse med utarbeidelse av plan i henhold til § 34 annet ledd annet punktum.

Regionalt helseforetak skal sørge for at virksomheter som yter spesialisthelsetjenester og andre tjenester som hører naturlig sammen med dette, etablerer systemer for innhenting av pasienters og andre brukeres erfaringer og synspunkter.

Uttrekk fra vedtekter for Helse Sør-Øst RHF**§ 14 Medvirkning fra pasienter og pårørende**

Styret skal påse at pasienters og pårørendes rettigheter og interesser blir ivaretatt, blant annet gjennom et fast samarbeid med deres organisasjoner.

Styret skal også påse at samiske organisasjoner, nasjonale minoritetsorganisasjoner og innvandrersorganisasjoner i helseregionen blir hørt i arbeidet med planlegging og drift av tjenestene.

Styret skal også påse at erfaringer, behovsvurderinger, prioriteringer og synspunkter som innhentes fra pasienter og pårørende og deres organisasjoner, gis en sentral plass i arbeidet med planleggingen og i driften av virksomhetene. Det skal fremgå av oversendelsen av årlig melding at brukerutvalg har fått forelagt meldingen før denne sendes departementet, jf. § 15. (...)

§ 15 Melding til departementet

Styret skal innen den 15. mars hvert år sende en melding til departementet som omfatter styrets plandokument for virksomheten og styrets rapport for foregående år. Plandokumentet skal være av strategisk og overordnet karakter og vise hovedtrekkene i virksomhetens fremtidige drift innenfor de rammebetingelser som er gitt av staten som eier og helsemyndighet. Denne delen av plandokumentet vil inngå i vurderings-grunnlaget for behandlingen av de enkelte års statsbudsjett. Plandokumentet skal videre, med utgangspunkt i vurderinger av eksisterende drift, gi beskrivelse av forventede endringer i befolkningens behov for helsetjenester og i den helsefaglige utviklingen på fagområdene, vise behovet for utvikling og endring av tjenestene og driften av virksomheten og styrets vurdering av ressursbruken for de nærmeste årene, med forslag til finansiering.

Rapporten om virksomheten fra foregående kalenderår skal vise hvordan pålegg og bestemmelser som er gitt i foretaksmøtet eller satt som vilkår for bevilgninger, er fulgt opp. Rapporten skal også vise virksomhetens utvikling i forhold til det regionale foretakets plandokument.

Uttrekk fra vedtekter i helseforetak eid av Helse Sør-Øst RHF**§13 Medvirkning fra pasienter og pårørende**

Styret skal påse at pasienters og pårørendes rettigheter og interesser blir ivaretatt, blant annet gjennom et fast samarbeid med deres organisasjoner.

Styret skal også påse at erfaringer, behovsvurderinger, prioriteringer og synspunkter som innhentes fra pasienter og pårørende og deres organisasjoner, gis en sentral plass i arbeidet med planleggingen og i driften av virksomhetene. (...)

§ 14 Melding til Helse Sør-Øst RHF

Styret skal hvert år sende en melding til Helse Sør-Øst RHF som omfatter styrets plandokument for virksomheten og styrets rapport for foregående år.

Plandokumentet skal være av strategisk og overordnet karakter og vise hovedtrekkene i virksomhetens fremtidige drift innenfor de rammebetingelser som er gitt av Helse Sør-Øst RHF som eier. Denne delen av plandokumentet vil inngå i Helse Sør-Øst RHF's plandokument som igjen vil inngå i vurderingsgrunnlaget for behandlingen av de enkelte års statsbudsjett.

Plandokumentet skal videre, med utgangspunkt i vurderinger av eksisterende drift, gi beskrivelse av forventede endringer i befolkningens behov for helsetjenester og i den helsefaglige utviklingen på fagområdene, vise behovet for utvikling og endring av tjenestene og driften av virksomheten og styrets vurdering av ressursbruken for de nærmeste årene, med forslag til finansiering.

Rapporten om virksomheten fra foregående kalenderår skal vise hvordan pålegg og bestemmelser som er gitt i foretaksmøtet eller satt som vilkår for økonomisk kompensasjon, er fulgt opp.

Rapporten skal også vise virksomhetens utvikling i forhold til xx HF's plandokument.

Vedlegg 2

Taushetserklæring

Taushetserklæring for brukerutvalgets representanter.

Forvaltningslovens taushetspliktsregler gjelder for enhver som ”utfører tjeneste eller arbeid” for et forvaltningsorgan. Det følger av helseforetaksloven § 5 at forvaltningsloven gjelder for helseforetakenes virksomhet. Det legges til grunn at brukerrepresentanters deltakelse i brukerutvalg m.v. innebærer utførelse av en tjeneste for et helseforetak/regionalt helseforetak, slik at forvaltningslovens taushetspliktsregler kommer til anvendelse.

Det følger av forvaltningsloven § 13 at ”enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det han i forbindelse med tjenesten eller arbeidet får vite om:

1. noens personlige forhold, eller
2. tekniske innretninger og fremgangsmåter samt drifts- eller forretningsforhold som det vil være av konkurransemessig betydning å hemmeligholde av hensyn til den som opplysningen angår.”

Jeg er oppmerksom på at taushetserklæringen også gjelder etter at jeg har sluttet i brukerutvalget. Jeg er kjent med at overtredelse av disse bestemmelsene kan medføre straffeansvar etter Straffelovens § 121.

I saker der det kan være tvil om i hvilken utstrekning opplysninger og dokumenter kan diskuteres fritt, skal brukerutvalget selv/medlemmet selv ta dette opp med oppdragsgiver.

Undertegnede forplikter seg til å overholde den lovbestemte taushetsplikten om forhold jeg blir kjent med i min tjeneste som brukerrepresentant i brukerutvalget.

Sted/dato

.....

Underskrift

.....